

De enskilda arkivens digitala kulturarv-

ett tjänsteutvecklingsprojekt

Syfte och mål

Projektets övergripande syfte och mål är att utveckla nya tjänster avseende digital arkivering och tillgängliggörande av arkiv för företag och föreningar i Västernorrlands län, och att bidra till bevarandet av den enskilda sektorns digitala kulturarv.

Delsyften och delmål

I projektet ingår att

- kartlägga behovet av arkivtjänster hos företag och föreningar i Västernorrland;
- utveckla förslag till nya tjänster avseende digital arkivering och tillgängliggörande av arkiv;
- bedriva metodutveckling för mottagande av digitala leveranser för enskilda arkivinstitutioner;
- stärka den enskilda arkivsektorn genom kompetensutveckling och kunskapsspridning;
- stärka den arkiv- och informationsvetenskapliga forskningen vid Mittuniversitetet i Härnösand.

Målgrupper

Projektets målgrupper är primärt föreningar och företag i Västernorrland med behov av arkivlösningar, arkivinstitutioner som tar emot handlingar från den enskilda sektorn, samt arkivarieprofessionen. Indirekt är framtida forskare i enskilt arkivmaterial och företag som utvecklar och levererar verktyg, modeller, system och utrustning för digital informationshantering och förvaltning en målgrupp.

Bakgrund

I Sverige har det utvecklats en relativt klar uppgifts- och ansvarsfördelning mellan statlig, kommunal och enskild arkivverksamhet. Den har bl.a. manifesterats i etableringen av regionala arkivinstitutioner för den enskilda sektorn. Framför allt har folkrörelse- och föreningsliv en väl utbyggd regional arkivorganisation och det finns även ca 15 arkivinstitutioner med syfte att bevara arkiv från företag och näringslivets organisationer. De utgör ett viktigt komplement till de offentliga arkivinstitutionerna och förvaltar en betydelsefull del av det nationella kulturarvet.

Det kan konstateras att det inte finns någon lagstiftning som annat än temporärt^[1] reglerar bevarande av arkiv från enskilda organisationer. Arkivlagen och arkivförordningen från 1990-1991 föreskriver hur myndigheter skall förfara med sina allmänna handlingar. Näringslivets och föreningars handlingar, som inte är allmänna, kan så småningom förstöras utan att några formella invändningar kan resas. Arkivbildning och bevarande av historiskt och kulturhistoriskt värdefulla handlingar hos näringslivet, enskilda företag och föreningar är därför många gånger beroende av personer som

---

^[1] Text kräver arbetsmiljö-, bokförings- och skattelagstiftningen tillgänglighet till viss typ av information under en begränsad tid.

känner ett ansvar för och har intresse av att till eftervärlden bevara information om det enskilda företaget eller den enskilda föreningen. I en värld där det finns tendenser till att i första hand eller enbart prioritera ekonomiska värden, finns klara risker för att värdefullt material går förlorat. Det finns tyvärr många exempel på hur enskilda arkiv med mer än sekelgamla handlingar har förpassats till bränsle och aska eller på annat sätt gått förlorade. De enskilda arkiven är därför bevarade endast i begränsad omfattning, och det material som levererats till arkivinstitutionerna är därför av stor betydelse för forskning och kulturarv.

Av de nyttillkomna arkiven och av de arkiv som redan finns hos NIN och FV är en ansenlig mängd från mycket gamla företag och föreningar i regionen, vilket speglar situationen nationellt. I begränsad omfattning har samtida arkivmaterial levererats till arkivinstitutionerna. De senaste årtiondena har en allt större del av informationen inom både inom näringsliv och föreningsverksamhet genererats digitalt och hanterats i digitala flöden. Strategier för det långsiktiga bevarandet av informationen saknas dock oftast, framför allt i små organisationer (Borglund 2009; Borglund & Sundqvist 2007). I många fall saknas en medvetenhet om att även digital information utgör arkivmaterial och har ett långsiktigt värde. För att få en fungerande samhällslig informationsförsörjning på lång sikt krävs att hela informationsflödet hanteras digitalt därför har också frågor kring e-arkivlösningar kommit allt mer i fokus. För den offentliga sektorn har E-delegationen via Riksarkivet påtagit sig ett arbete med att samordna och realisera överföring av digitala verksamhetsflöden i strukturerade e-arkivlösningar. Motsvarande arbete saknas på den enskilda sidan. Samlad kunskap om enskilda företags och föreningars moderna arkivbildning och deras problem och behov avseende den långsiktiga hanteringen av digitalt material saknas. Projektet skulle därför bidra till ny kunskap av stor vikt för de enskilda arkivinstitutionernas fortsatta verksamhet. Förenings- och näringslivsarkiven med undantag av de stora centrala institutionerna Centrum för näringslivshistoria och TAM-Arkiv saknar i nuläget möjlighet att ta emot, förvara och tillgängliggöra arkiv i digital form (Ingvarsson 2012; Kurkkio 2011). Det är därför risk att en stor del av det samtida kulturarvet kommer att gå förlorat, eller, i bästa fall, bevaras utanför regionen vid de centrala arkivinstitutionerna. Den senare lösningen skulle emellertid vara till nackdel både för arkivbildarna, den lokalt baserade forskningen, och den regionala utvecklingen i och med att arbetstillfällen sannolikt skulle gå förlorade. NIN och FV har emellertid under de senaste åren märkt av en ordentlig ökning av både levererade arkiv och forskarförfrågningar.

NIN har ökat antalet forskarförfrågningar per år från 1,5 procent av de totala forskarförfrågningarna på Arkivcentrum Nord 2005 till över 20 procent år 2010-12. På Arkivcentrum Nord tar NIN och FV hand om ca 4 procent av det totala arkivbeståndet, men står för ca 40 procent av det totala antalet forskarförfrågningarna och inlåningen av arkiv till forskarsalen. Samtidigt ställs krav från arkivbildarna på återsökning i materialet, och detta kommer att bli allt mer frekvent ju mer aktuellt material som levereras.

En allt större andel av förfrågningarna görs numera via e-post och önskemålen om att ta del av handlingarna online ökar. Ett behov finns därmed av att utveckla e-tjänster för ökad service gentemot arkivbildarna och gentemot forskarna.

Det är därför av vikt att utarbeta strategier och metoder för att ta emot samtida arkivmaterial och att arkivtjänster som svarar mot de arkivbildande organisationernas nya behov utvecklas. Exempel på sådana kan vara kravspecifikationer, checklistor och valideringsinstrument för överföring till långsiktiga e-arkivlösningar, webbaserade beställningsfunktioner för återsökning och tillhandahållande av

information, nya avtalsmodeller för leveranser etc. En förutsättning är emellertid att en grundlig behovsanalys och kartläggning av marknaden genomförs. Ett ökat tjänsteutbud skulle också innebära nya intäktskällor för institutionerna, vilket på sikt skulle kunna leda till en högre grad av egenfinansiering. Det är emellertid vare sig rimligt eller rationellt att varje organisation utvecklar egna modeller för långsiktigt bevarande av digitala arkiv och för små arkivinstitutioner som NIN och FV är det nödvändigt att samarbeta om gemensamma lösningar. De två institutionerna har under flera år haft ett nära samarbete genom styrelserepresentation och operativt arbete. Även om målgrupperna är skilda – föreningar respektive företag – är frivilligheten i arkivbildning hos dessa densamma, vilket inte skapar något tryck att ta tillvara handlingar. Den gemensamma problematiken kan sannolikt lösas bättre med erfarenheter från båda institutionerna än genom vart och ett för sig. På sikt kan projektet även gynna andra institutioner inom det regionala ABM-samarbetet genom kunskaps- och kompetensutveckling och stärka verksamheten vid Arkivcentrum Nord.

Enligt Västernorrlands kulturplan 2012-2014 (s.48-49) är utvecklingsområdena för NIN och FV fortsatt utveckling av metoder för att ta emot digitala leveranser, fortsatt utveckling av metoder för att bevara och tillgängliggöra digitala arkiv, fortsatt fördjupat samarbete kring tillgängliggörandet av arkivens regionala kulturarv inom ramen för ABM-samarbete, fortsatt utveckling av tillgänglighet till de enskilda arkiven och att i samarbete bedriva marknadsföring mot olika målgrupper. Detta projekt stämmer mycket väl överens med kulturplanen och är ett viktigt led i utvecklingsarbetet för båda institutionerna.

I Västernorrlands regionala utvecklingsprogram, Regional utvecklingsstrategi för länet 2011-2020 redovisas arkivområdet redovisas som ett kluster med goda utvecklingsmöjligheter. I Västernorrlands regionala tillväxtprogram förordas satsningar på en kulturell infrastruktur. Arkivinstitutionerna liksom övriga kulturinstitutioner sysselsätter ett betydande antal individer och utgör framför allt en viktig arbetsmarknad för kvalificerade specialister inom ljus, ljud, webbdesign, scenografi, fotografi, arkiv, med mera. Utveckling av kulturinstitutionerna ger både möjligheter till nyföretagande och en komplettering av länets arbetsmarknad. Föreliggande projekt stämmer här väl överens med tillväxtprogrammets övergripande intentioner, som i grunden handlar om att bygga upp en kunskapsmässigt kvalificerad kulturell infrastruktur.

Förväntade effekter

Följande resultat förväntas som ett resultat av projektet:

- 1,20 nya arbetstillfällen under två år
- ökad medvetenhet om arkivfrågor bland företag och föreningar i Västernorrland
- ett 10-tal nya medlemmar och kunder hos NIN och FV under projektets gång, samt en fortsatt ökning efter projekttidens slut till följd av ett ökat tjänsteutbud och därmed ökade intäkter
- ny kunskap om den enskilda sektorns behov av arkivtjänster och ökad kunskap om metoder och verktyg för att hantera digitala leveranser till institutionerna
- förslag till nya tjänster avseende digital arkivering, återsökning och tillhandahållande av arkivmaterial
- en licentiatavhandling
- stärkande av den arkiv- och informationsvetenskapliga forskningen inom CEDIF vid Mittuniversitetet i Härnösand
- utbyggnad av den kulturella infrastrukturen i Västernorrland
- ökat bevarande av arkiv från den enskilda sektorn

- efter projekttidens slut leda till nya arbetstillfällen vid NIN och FV, samt indirekt bidra till arbetstillfällen vid andra arkivinstitutioner och leverantörer av tekniska lösningar

Projektets genomförande

Projektet kommer att genomföras som ett forsknings- och utvecklingsprojekt i samarbete med FV och Centrum för Digital Informationsförvaltning (CEDIF) vid Mittuniversitetet i Härnösand. Genomförandet kommer att ske i mycket nära samverkan med ett antal företag och föreningar i Västernorrlands län, vilka kommer att fungera som undersökningsfall. Datainsamlingen kommer primärt att ske genom observation, dialog och fokusgruppintervjuer. Fallstudierna kommer att kompletteras med surveyundersökningar riktade mot regionens övriga företag och föreningar, samt en mer övergripande omvärldsanalys. Huvuddelen av det operativa arbetet kommer att utföras av en projektanställd medarbetare, vilken kommer att antas som företagsdoktorand vid Mittuniversitetet och som inom ramarna för projektet kommer producera en licentiatavhandling. Operativ projektledning utförs av en projektledare anställd vid NIN. För övergripande projektledning finns en styrgrupp med representation från NIN, Föreningsarkivet Västernorrland och Mittuniversitetet. För handledning och vetenskaplig kvalitetssäkring svarar Mittuniversitetet. Till projektet knyts också en mindre referensgrupp med akademisk och arkivmässig kompetens.

Genom samarbetet med Mittuniversitetet och CEDIF kommer projektet att bidra till att stärka den arkiv- och informationsvetenskapliga forskningen i regionen. Projektet kommer att bedrivas i nära anslutning till projekt GOINFO (se länsstyrelsens beslut 2012-11-19) och övrig pågående forskning inom CEDIF. En kunskapsöverföring mellan forskningsområdena och vissa synergieffekter kommer därmed att uppnås. Genom sin inriktning på den enskilda sektorns arkivfrågor och bevarande för kulturarvsändamål kommer projektet att utgöra ett viktigt komplement till GOINFO vars fokus ligger på den offentliga sektorns informationsförvaltning. Projektet kommer vidare att bygga på resultat som uppnåtts i Mål 2-projektet SMEDoc, som handlade om digital informationsförvaltning i små- och medelstora företag.

E-delegationen har via Riksarkivet ett uppdrag att samordna och realisera överföring av digitala verksamhetsflöden i strukturerade e-arkivlösningar, det s.k. e-ARD-projektet (<http://www.riksarkivet.se/e-arkiv>). Här deltar bl.a. regionens större statliga IT-tunga myndigheter som Bolagsverket, CSN, SPV och Försäkringskassans IT-avdelning. Arbetet i e-ARD-projektet skall följas och bevakas fortlöpande.

Resultaten kommer att presenteras i form av rapporter, vetenskapliga artiklar, workshops och seminarier. Projektets olika aktiviteter och resultat kommer därtill att löpande presenteras på NIN:s, FV:s och CEDIFs webbplatser. FoU-arbetet kommer att ha karaktären av deltagande aktionsforskning (se t ex Rönnerman 2004). Det innebär att forskaren kommer att ha ett nära samarbete med praktikerna, d.v.s. de medverkade organisationerna. Under forskningsprocessen kommer de gemensamt att verka för att öka kunskapen om problemet och bidra till en förbättring av praktiken. En viktig del i projektet kommer också bli workshops och seminarier riktade mot företag och föreningar, samt mot enskilda arkivinstitutioner.

Engagerade företag och föreningar

Följande företag och föreningar kommer att delta i projektet som studieobjekt:

- Handelskammaren Mittsverige
- Rottneros AB
- Metso Paper AB

- Holmen AB
- Fortum Generation AB
- Bildhotellet AB

- Sundsvalls allmänna idrottsklubb
- Sundsvalls Jazzklubb
- Sollefteå Missionsförsamling
- (Docksta Bordtennisklubb)

Projektägare

Näringslivsarkiv i Norrland-NIN